

היומון היחיד בעולם לילדים

אוריאל אופק

ד"ר אוריאל אופק ז"ל היה אחד מטובי חוקרי ספרות הילדים היהודית והעברית. תוך כדי מחקריו הרבה לעסוק בעתוני הילדים, וכך הגיע לתופעה חסרת תקדים בקורות העתונות היהודית והעולמית כאחת: עתון יומי לילדים. הדברים לקוחים מתוך עבודת הדוקטור שלו, "ראשיתה של ספרות הילדים העברית", האוניברסיטה העברית ירושלים, תשל"ו.

ישראל חיים טביוב

אלא אשיח אתכם בנחת, כחבר טוב המגיד ומבין לחבריו הקטנים ממנו מה שהוא יודע כבר ושהם אינם יודעים עדיין. באופן כזה יהיו לכם כל דבר לתועלת ולשעשועים גם יחד.

כשלוש שנים לאחר שהצטרף טביוב אל מערכת "הזמן" הווילנאי והתבשל בקלחת של עתון יומי, ניגש להוצאת עתונו היומי לילדים. אף על פי שספק אם אמנם נזקק אז הילד העברי לעתון מעין זה — והיו גם שערערו על כך — התמיד "החבר" היומי לצאת ארבעה וחצי חודשים בקירוב, כשהוא מופיע יום יום בארבעה עמודים גדולים (26x34 ס"מ), שלושה טורים בעמוד, ובניקוד מלא. הגליונות הכילו כמעט כל מה שמצוי בעתון יומי רגיל — החל בהדשות ושיחות בשאלות הזמן ועד פיליטונים ("סודות מן החדר"), רשימות "מעולם המדע, הספרות והאמנות" ומכתבי קוראים. ולאלה נוספו — כיאות לעתון ילדים — סיפורים ואגדות, שירים ומשלים וכן מחזות קצרים. למרות שכל עתון יומי — ו"החבר" בכלל זה — מושתת בראש

עתונים יומיים, מטבע הדברים, הם עתונים כלליים, המכוונים לציבור רחב ככל האפשר. עם הזמן חלה דיפרנציאציה גם בסוג זה של עתונות, וכיום אנו עדים ליומונים המוקדשים רובם ככולם לכלכלה, לספורט ועוד. אולם דומה, שאיש לא מעלה על דעתו להוציא לאור עתון יומי לילדים ולנוער. האומנם? בעבר, לפחות, ידוע מקרה אחד של יומון לבני הנעורים, שכונן לילדי היהודים. שמו היה "החבר" ועורכו ישראל חיים טביוב (1858-1920), סופר, מחנך ועתונאי, שהחל להוציא את עתונו בוויילנה, רוסיה, בתחילת שנת 1908. עד כמה שידוע, אין לעתון יומי לילדים זה אח ורע בשדה העתונות בעולם.

"השוד של יום א' ושל יום ב'"

לשעשע אתכם באתי ולא להוגיע את מוחכם. השעה שתבלו בחברת "החבר" לא תהיה לכם שעה של לימוד ועבודה, אלא שעה קלה של שיחות נעימות על כל אותם העניינים הנכנסים אל הלב או אל הראש בלי עמל ויגיעה. אני אודיעכם את כל החדשות המעניינות, המתרחשות כל יום בכל ארצות תבל, בישראל ובעמים; אני אספר לכם סיפורים, אמשול לכם משלים, אשיר לכם שירים, אבדח אתכם בהלצות ובמהתלות, אחוד לכם חידות. כל זה בודאי לא יהיה לכם לטורח.

בסגנון קל זה, שנמזגו בו הומור פיליטוני ונעימת חברות, הציג טביוב את מגמת עתונו החדש במאמר הפתיחה שנרפס בשער הגיליון הראשון, אשר הופיע ב-1 בינואר 1908¹ ("בשבט תרס"ח). ועוד הבטיח לספר לקוראיו על ענייני מדע, ספרות ואמנות, ועל עניינים שהגדולים מדברים ומתווכחים עליהם ("למען תדעו על מה מתווכחים ומתרגזים ומתקוטטים הבריות ועל מה הם מתחלקים למפלגות"). ואף על פי שעזוריו הם "סופרים גדולים ומפורסמים", החליט להסתייע גם ב"עוזרים קטנים" והזמין את הקוראים לכתוב אל העתון. העורך היה מודע גם לעבודה, שקוראיו הצעירים הם בני גיל וטעם שונים, על כן הבטיח לתת "בכל יום עניינים שונים, באופן שכל אחד מכם ימצא בי איזה דבר טוב, לפי טעמו והפצו המיוחד". נאמן לשם המחייב שבחר לעתונו, התחייב טביוב גם שלא לקמט את מצחו שלו או את מצח קוראיו —

תנאי החתימה:

ברוסיה:

לשנה 6 רובל; לחצי שנה 3 ר; לכניסה
שנה 1 ר 50 קאפ. לחודש אחד 25 קאפ.

בחוליה:

לשנה במשלוח שתי פעמים בשבוע -
7 רובל; במשלוח יומי 11 רובל.
בעד חליף האודיסה 20 קאפ.

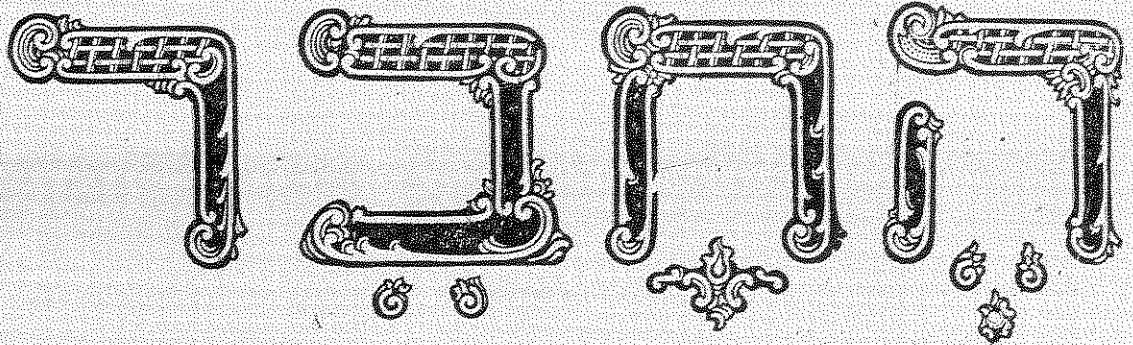
מחיר גילון אחד 3 קאפ.

מחיר המודעות:

על הצד הראשון 50 קאפ. בעד שורה
פעמים, על הצד הרביעי 25 קאפ.

הודיעה על "החבר":

Редакция „ГАХОВЕРЪ“, Вильна.
Наводная Площадь №12.
Redaction Hachower wilna.

עתון יזמי לבני המעורים ולכל בית בישראל.

העורך י. ת. טביוב.

Вторникъ 1 (14) Января 1908 г.

ווילנא

יום ג' י"א שבט תרס"ח

"החבר" אל כוואיו.

במות אני יבכם, חברי, כי כבר
ביתם את מלאכתכם, כך הבינותם
את שעורכם כבר מלאכת את חובתכם
היומית. עתה באה שנת המנוחה.
רצונכם לשעשע את נפשם בקריאה
בבית. בצנצנת אשר אמרל בועשה
תושמע בעולם מחוץ לקרן. חדרים
בתי ספרכם, בשעה כזו אני א אליכם,
קראני ומצאני ענג לנפשכם.

כי לשעשע אתכם באי, ולא
לחוגע את מוחכם, השעו שתבלו
בחברת החבר. לא תהיה גם שעה
של למוד ועבודה, אלא שעה לה של
שיחות נעימות עד כל אותם ענינים
הנכנסים אל הלב או אל הרא בלי
עמל וגיעה. אני אודיעכם על כל
החדשות המענינות המתרחשות (חדות)
בכל יום בכל ארצות תבל, ביראל
ובעמים. אני אספר לכם ספורים אטול
לכם משלים, אשיר לכם שירים, ורה
ואשמתו אתכם בהלכות ובמחמת
אחד לכם חידות. כל זה, בודא לא
יהיה לכם לפניה.

אבל נרגנני מדע ספרות ואמה.
אסור לכם בשעת שיתחגו, להחיל
לכם להרחיב את דעתכם ולהעשיר את
ארצות רוחכם. גם על שאלות חוכמן
אחם הענינים שאחם שומעים א

הגדולים מדברים ומתוכחים עליהם
ואחם אינכם מבינים אותם היטב או לא.
כלום - גם עליהם אשיח אתכם ואבארם
ואבררם לכם, למען תרעו על מה
מתוכחים ומתרגנים ומתקוממים הבריות
ועל מה הם מתחלקים למפלגות.

אך גם בדברו אתכם בענינים
הנכבדים הללו, לא אהיה לכם למורה.
לא אעמיד פני כדורש דרשה מעל
הקתדרא, לא אקמט את מצחו ולא
אקמיט את מצחכם; אלא אשיח אתכם
בנחת כה בד טוב, המניד ומכין לחבריו
הקמנים ממנו מה שהוא יודע כבר ושחם
אינם יודעים עדיון. באופן פוה יהיו לכם
כל דברי לשעשועים ולתועלת גם יחד.
בני גילים שונים אחם, קוראי
היקרים, ומעמכם ומאוייכם ומשאלותיכם
שונים; מה שימצא חן בעיני האחר,
לא יבשר לשוני. אבל אני אשתדל
לתת לכם בכל יום ענינים שונים, באופן
שכל אחד מכם ימצא בי איזה דבר טוב,
לפי טעמו ותפצו המיוחד.

יש לי עוזרים רבים, כופרים גדוקים
ומפורסמים (יודעים), באשר תראו
ותוכחו. אבל אני נותן מקום גם לעוזרים
קמנים, אם יש למי מבט איזה דבר
חשוב להודיע בקהל, יכתבנא אלי
ואני אמסור את הדבר בשמו, גם בשאתם
רוצים לשאול שאלה איש את רעהו.

שלחה אלי ואני אדפיס את שאלותיכם
ותשובותיכם; באופן פוה יהיה "החבר"
נושא האגרות ביניכם. גם כל הדבר
תקשה מכם, שאלוני, ואני אענכם.
בקצור, אני מקוה, כי אתם ואני
נהיה חברים טובים ואנחנו נאהב זה את
זה, ואף כי המשל אומר: הוקר רגלה
מכית רעה, פן ישבעך וישנאך, בכל
זאת רוצה אני להאמין, כי לא אהיה
עליכם למשא בבקרי אתכם יום יום.
"החבר".

סקירה קצרה על שנת 1907.

בראש שנת האוהדים נוחנים כל העתונים
לשים עין בוחנת על השנה שקלפה, ולבאר,
באריכות או בקצור, את המקרים היותר
חשובים שארעו בה. במנהג היה אחו גם
העתונים של היהודים, אעפי ואף על פי
ששנת היהודים מתחילה לא מראש החדש
יאנואר אלא מר"ח (מראש חדרש) תשרי, ויש
עתונים ישראלים העושים השקפות שנתיות
פעמים בשנה; בראשית השנה שלנו ובראש
השנה של העמים.

החבר אינו רוצה לשנות מן המנהג
המקבל, ובפרט שלפי דעתו מנהג נאה הוא.
אין לנו ללכת בחקות הגוים, אם הן מתנהגות
לדחגו או ללאמונתו; אבל אנחנו צריכים
לעשות במנהגנו ארצות מנוונו, אם אין בדם
שום תערובת דתית או לאומית מיוחדת, ואחרי
שכל העתונים עושים את חשבון השנה בראשון
לחדש יאנואר, מפני שהיום הוא נחשב לראש

הַלְצוֹת וּבְדִיחוֹת.

הַמּוֹרָה מְתַקֵּן אֶת תַּלְמִידוֹ לְדַבֵּר עֲבֵרִית. וַיִּפֶן

אֶל שְׁלֹמֶקָה וַיִּשְׁאַלְהוּ: מַה מַּעֲשֵׂה אָבִיךָ?

שְׁלֹמֶקָה: אָבִי הִיָּה מוֹרָה.

הַמּוֹרָה: וְעַתָּה מַה הוּא?

שְׁלֹמֶקָה: מוֹכֵר רְהִיטִים (כְּלֵי-בַיִת).

הַמּוֹרָה: הַאֵם הִרְבֵּה רְהִיטִים מְכָר?

שְׁלֹמֶקָה: לְעַת-עַתָּה מְכָר רַק אֶת רְהִיטֵי

בֵּיתִנוּ.

מִשְׁהֲלַע: יִבְאֵר נָא לִי אֲדוֹנֵי הַמּוֹרָה, מַה

זֶה הַיֵּאֲבוֹן (אֶפְטִיט).

הַמּוֹרָה: טוֹב; אֵמַר נָא לִי מַה אֲכַלְתָּ

הַיּוֹם?

מִשְׁהֲלַע: כַּעֲבִים.

הַמּוֹרָה: הִנְעַמְנוּ לְחֶבֶד, הֲאֲכַלְתֶּם בְּתַאֲוֹת

נֶפֶשׁ?

מִשְׁהֲלַע: לֹא, לֹא בְּתַאֲוֹת-נֶפֶשׁ אֲךָ בְּחִמָּה.

צ. ה. נון.

הומוור נוסח ראשית המאה

נדפסו בו, והם הצטיינו בסגנון בהיר ושנון והעניקו לעתון את צבינו הקל והתוסס. טביוב שוחח עם קוראיו בגילוי לב על בעיות המערכת; קבל בין השאר על "המצאה מחוכמה של איזה גדולים, להשתמש בשמותיהם של הקטנים ולכתוב אל החבר כל מה שלבם (של הגדולים) חפץ"; הבטיח לקוראיו להדפיס את מכתביהם, אבל הפציר בהם שלא להציף את המערכת ביצירות ספרותיות; סיפר על העצות והמשאלות המומטרות עליו והגיע לכלל מסקנה — "לעשות לא כרצון איש ואיש (מה שאי אפשר כלל), אלא רק ככל אשר אמצא בעצמי לטוב ולמועיל לקהל קוראי" (גל' 11).

נעימה אינטימית אפיינה את הפליטונים של א"ל לוינסקי, בהם סיפר על אהבתו "להסתכל ולהתבונן לשעשועי ילדים... באשר חוט של חן מיוחד מתוח עליכם." נעימה "טביובית" בדוחה אפיינה את הפליטונים "סודות מבית המערכת" של העוזר לעורך, אליהו לוי, שגילה לקוראים "סודות" משעשעים כגון זה:

וראשונה על חדשות, הטעים טביוב כי עתונו אינו מבקש לחקות את עתוני הגדולים "ואינו מלאה את קוראיו בחדשות ריקות, שאין בהן חידוש." הרי רוב הידיעות השכיחות דומות זו לזו 'ההשוד של יום א' דומה להשוד של יום ב', לכן הוא עובר על רובם בשתיקה" (גל' 23). וגם זאת זכר העורך, ש"לא כל מה שמעניין את הגדולים יכול לעניין גם אתכם." בשל גישה זו היו רוב החדשות שהביא "החבר" לקוראיו מבודרות ומנופות, וכתובות בלשון קלה ותמציתית. הטור "חדשות בישראל" סיפר, בין השאר, על הגימנסיה העברית שנוסדה ביפו ובה "התלמידים כולם בריאים ועליזים" (גל' 13), או על נערה יהודיה, "שברחה מבית הוריה בווארשה, והסתתרה בבית אוסף-ילדים קאתולי... שבה עתה אל אבותיה" (גל' 53); "המדור 'חדשות כלליות" סיפר, למשל, על תומס אדיסון, ששלח לסופר לב טולסטוי בן השמונים "פנוגרף משוכלל, שלא היה עוד כמוהו", והסופר דיבר אל תוכו את ה"אני מאמין" המוסרי שלו, "למען יוכלו האמריקאים לשמוע בכל עת מפי טולסטוי ובקולו ממש את כל דעותיו."

ללא "פואזיה"

לצד החדשות נדפסו רשימות מידע קצרות ומגוונות — החל בתולדות הנפט ועד אוטומאט לסיודור מטבעות. מקום נרחב הקדיש טביוב ב"החבר" ליהדות: הוא סיפר על שבטים יהודים נידחים, על חפירות ארכיאולוגיות בארץ ישראל, פרסם מאמרים בהמשכים על "לשון ולעג בספרי הקודש", על "שמות היהודים" ומה הוא הוירגון² ואפילו רשימה כללית, הדנה בכתיבת מכתבים כאספקלריה לתרבותו של עם, ומסתיימת באפילוג לאומי מפתיע, שיש בו הרבה מן החזון:

בטוחים אנו, כי כאשר תיווסד מדינה יהודית בארץ ישראל, ירבה בה גם מספר האורחים הנוסעים [לאמור: התיירים] ומספר המכתבים והגלויות המצויירות שישלחו ממנה לחוץ לארץ. כי גם ארץ אבותינו יפה ונהדרת מאד, ובישוב מתוקן עוד יגדל וישוכלל יופיה. (גל' 35).

לצד הסיפורים הקצרים הרבים — מעזבונו של יהודה שטיינברג, וכן מביכורי יצירותיהם של יוסף הפטמן, פלק הלפרין, א"ל יאגולניצר ואחרים — נדפסו ב"החבר" גם כמה סיפורים בהמשכים: "רבי חנן" מאת ח"א דובנייקוב; "פרציקה", סיפור על קורותיו של ילד, מאת א"א קבק; וכן שני סיפורים ארוכים מאת אליהו הלוי לויץ (אהל"ל), מי שהיה יד ימינו של טביוב במערכת "החבר": "חיימקה וחיים"ל", מחיי ילדים בהווה, וסיפור היסטורי בן כ"ג פרקים בשם "ירבעם בן נבט". לעומת הסיפורת העשירה, דל היה חלקה של השירה ב"החבר": עשרה שירים בלבד נדפסו בו בכל תקופת קיומו (ביניהם פואמה נאה על "הרון אל-רשיד" מאת אברהם לוינסון). טביוב נימק זאת בטעם בעל משקל: "איך 'החבר' רוצה להלעיט את קוראיו הקטנים 'פואזיה', בעת שאפילו פרוזה אינה מרבנת היטב לילדי הדרך הזה בעוה"ר [בעוונותינו הרבים], כתב לאחד הסופרים, "אך שירים ילדותיים באמת נוכל להדפיס לעיתים רחוקות."³

לעומת החלק הפיוטי הדל ב"החבר", עשיר ומוצלח היה בו המדור הפיליטוני. עשרות "עלונים" (כפי שכינה אותם העורך הפיליטוניסט)

תשורה לחותמי "החבר".

החותמים על ידי

בית מסחר הספרים "איזראעליט" בוילנה

על "החבר" לשנה תמימה (או שני חתומים לחצי שנה)

יקבלו תיבה חנם אין כסף וחפשי מפארטא

אחר משלשת הספרים האלה:

(א) אלבום עברי שמונים תמונות מנדולי ישראל באמריקה עם תולדותיהם בכריכה יפה.

(ב) פרקי אבות עם כאור עברי ועם שיחות ללמוד ולמקרא.

(ג) האסיף להקמת השנה מאת נחום סאקאלאוו.

והחותמים לחצי שנה יקבלו שני ספרים מארבעת הספרים האלה:

(א) רופא הילדים לשמיר בריאות הילדים ולמנוע מהם כל מחלה.

(ב) בימי המשבר ספור מהי בני ישראל.

(ג) מוסר סדרה שעקספיר.

(ד) קין וארתים ספוי מקסים גורקי.

הכתבת: Книгоиздательство "ИЗРАЕЛИТЪ" Вильно.

קידום מכירות נוסח 1908. "מוסר סדרה" הוא "אילוף הסוררת".

— שהוא "לוקח לב בתכנון המצויין, המשעשע והמועיל גם יחד, ומגמתו "לעשות את בני-הנעורים שלנו לעברים לאומיים, לעברים משכילים." טביוב שקד הפעם על צורתו החיצונית של השבועון והביא שפע של תמונות ופרודוקציות אמנותיות. לצד החומר המגוון, שלא היה שונה בהרבה מן החומר שנכלל בשבועונים שקדמו לו, הרפיס בהמשכים את עיבודו המוצלח ל"אשמת שומרון" מאת מאפו. אבל גם בצורתו החדשה לא הוציא "החבר" את שנתו.

☆☆☆

1. ממחקריו, שפרסם ב"החבר", כונסו אחרי מותו בספר "כתבי י"ח טביוב" (ברלין תרפ"ג).
2. אברהם שוער (ארכיון גנוים מס' 2141/6). במכתבו זה כתב טביוב כי הוא מעדיף סיפורים קטנים, בתנאי שלא יתורגמו מידיש ומרוסית, "יען כי שתי הלשונות האלה ידועות לקוראים".
3. מתוך פרוסקט גדול, שנפוץ ברבבות עותקים.

מתפלא אני על העורך הראשי, שפסל מאמר יפה כזה ועוד שלחהו בדרך כל הארץ ברטינות ונהימות ככועס. הלא אות באות נדפס מאמר זה גם בעתון אחר לילדים, ב"התיים והטבע" זכרוננו לברכה. אם כן, הלא ראוי הוא לדפוס, ומדוע כחל בו אדוני העורך של "החבר"?... (גל' 7).

מיומון לשבועון

למרות רואי שחורות לא מעטים, זכה "החבר" (לפחות בחודשים הראשונים) בהצלחה מפתיעה. בגיליון 13 הודיעה המערכת, כי הגיליונות הראשונים שאזלו נדפסים מחדש "ומחר ישולחו לכל החותמים המאוחרים." יומיים קודם לכן תיאר טביוב בפיליטונו את השמחה הרבה, שבה נתקבל העתון על ידי הילדים:

כל העולם הקטן שמח שמחה גדולה על היוולדי. אלפי זרועות חיבקוני באהבה ובעליצות; אלפי פיות קטנים קראו לי בכל מיני שמות של חיבה. מאות מכתבים, כתובים כהוגן או בקצת שגיאות נשלחו אלי מכל קצוות הארץ לברכני...

בלגלוג עוקצני הזכיר העורך את "הנבואות הרעות שניבאו לי לפני היוולדי איזה ידעונים שאינם 'ידענים' כלל," וציין בגאווה את היות העתון "אורח רצוני". אבל נראה, שלא די בשמחה ובחיבה כדי לקיים עתון יומי לילדים והצודקים היו, בסופו של דבר ה"ידעונים". לאחר הופעה רצופה וסדרה של 104 גליונות יומיים, הופיע בכ"ד באייר תרס"ח (12 במאי) גיליון 105, שלא הכיל אלא הודעה קצרה זו: "מסיבה שאינה תלויה בנו מוכרחים אנחנו לעשות הפסקה קצרה בהוצאת 'החבר'. בקרוב נודיע מתי ישוב 'החבר' לצאת." כעבור 16 ימים ("א בסיון), הופיע גיליון 106, ובו הודעה "על דבר התחדשות הוצאת 'החבר': ההפסקה בהוצאת העתון נעשתה לצורך שכלולים, כדי 'לעשותו באמת עתון שאין דומה לו בכל העולם." כן הופיעה הבטחה, כי "החבר" ישוב לצאת לא יאוחר מ-1 בספטמבר 1908.

ואמנם, בראשית ספטמבר חודשה הופעת "החבר" — לאחר שהמערכת עברה מווילנה לריגה — אבל לא כעתון יומי, אלא כ"שבועון מצוייר לבני הנעורים". פרסום נרחב נעשה לעתון בגלגולו החדש

1. 14 בינואר לפי הלוח הגרגוריאני. העורך הסביר (שם) את טעמו של ייסוד העתון ב-1 בינואר, "אעפ"י ששנת היהודים מתחילה לא מראש חודש ינואר אלא מר"ח תשרי": אמנם, "אין לנו ללכת בחוקות הגויים, אם הן מתנגדות לדתנו או ללאומיותנו; אבל אנחנו צריכים לעשות כמנהגי ארצות מגורינו, אם אין בהם שום תעריבת דתית או לאומית מיוחדת," וכל העתונים עושים את חשבון השנה ב-1 בינואר.
2. למרות התנגדותו החריפה ל"זיגון", הירבה טביוב לעסוק בחקר יידיש. כמה

"קנה לך חבר"

וגם שתי תשובות שקיבל

בגליון "דבר השבוע" מיום 26 בפברואר 1988 סיפר הסופר חיים באר על קשריו עם המשורר והעורך יוסף אחאי ז"ל, חבר קיבוץ נצרת-סירני, שנפטר זמן קצר לפני כן בגיל 87:

מכתבים מאת קוראינו.

חברי הטוב מר שוקסמטעליסקין!
 אחה יעצת את קוראי "החבר" (בגליון 5)
 למצוא ראייה כי נחוץ לקנות "חבר". והנה בקשתי
 ומצאתי כתוב בפרקי-אבות... "יקנה לך חבר!"—
 וגם אבותי עזרוני לקיים את המצוה הזאת... תודה
 לך, חברי! אבקש ממך לערוך מכתבים לעתים
 קרובות ב"החבר" וגם אני לא אטע מכתוב לך כפעם
 בפעם, ובוה תהיה לשינוי תועלת רבה. אוהב אני
 מאד להתרועע עם נער ירדע עברית, ולבוא עמו
 בחליפת מכתבים; ויהי נא "החבר" לנושא-האגרות
 בין קוראיו המפורים בערים וארצות שונות.
 יוסף ליפשיץ. וילנה.

פעם אחת ביקשתי שיספר לו את הירודע לו על "החבר",
 היומון לילדים של י. ח. טביוב, שיצא לאור במשך שלושה
 חודשים ומחצה בשנת תרס"ח. "בן עשר הייתי כשפורסם
 בעירי, בק"ק קובנה, שבוילנה עתידים להדפיס עיתון יומי
 מנוקד לילדים, "השיב לי החכם המופלא מנצרת-סירני. "אבי
 מורי, פשוטו כמשמעו, מורי ורבי שלימדני תורה, חתם
 למעני על עיתון זה, ואני ציפיתי להופעתו, אך משום מה
 איחר הדואר להביא אלינו את הגליון הראשון, ובעברי על-יד
 חנות-הספרים של מאירוביץ את הורביץ ראיתי את "החבר"
 מוצג בחלון הראווה. מיהרתי אל אבא ז"ל וביקשתי לתת לי
 קופיקה לקנות את העיתון. אבא הרגיעני, בהבטיחו לי כי
 למחרת היום יגיע "החבר" בדואר, ואין טעם לכבז
 אגורת-כסף. אך אני עמדתי על דעתי ותבעתי את האגורה
 לשם קניית העיתון. לבסוף אמר לי אבא, אם תדע להביא
 ראייה שמצווה לקנותו, תזכה באגורה. היריהרתי רגע ונזכרתי:
 בפרקי אבות מצינו 'עשה לך רב וקנה לך חבר', נמצאו
 למרים, שמצווה היא לקנות 'חבר'. בכך קניתי את לב אבא,
 והוא יעץ לי לכתוב מכתב למערכת ולהציג בו שאלה-חידה:
 מגיין לנו, שמצווה היא לקנות 'חבר'. והנה בגליון 5 של
 'החבר' מצאתי את מכתבי למערכת מודפס, והוא נושא את
 חתימתי יוסף שוקסמטעליסקין בן עשר שנים (יצירתי הראשונה
 שזכתה לפרסום). ושוב לא היו בעיות במשלוח העיתון שהיה
 מובא אלינו מן הדואר בבוקר בבוקר. דומה, חמישה נערים
 מקוראי העיתון הגיבו על מכתבי וגילו את הראייה".

והנה מה שכתב יוסף הנער ל"החבר":

לחברי מר יוסף שוקסמטעליסקין שלום!
 קראתי את מכתבך ב"החבר" גליון 5, ואחרי
 מחשבות קטנות מצאתי את שלש המלים, המצוות
 לקנות "חבר", דברי יהושע בן פרחיה באבות פרק
 ראשון: "יקנה לך חבר". אנכי אמרתי זאת לאחי
 הגדול ויבטיחני לחתום בעדי על "החבר"; עד עתה
 הוא קנה אותו מדי יום ביומו בחנות הספרים.
 הודיעני ע"י "החבר" אם מצא חן בעיניך השיר של
 אליהו לעווין: "בחמשה עשר בשבט". אנכי קראתי
 פעמים רבות וריתתי הרבה ענג ממנו.
 ידיד נחום סאנקין (בן עשר שנים) מינסק.

חברי הטובים!
 היום נודע לי כי בחנות הספרים בא "החבר".
 בקשתי את אבוי כי יתן לי כסף לקנות אותו, ויאמר
 כי הוא חתם עליו בעדו ובמח יבוא מחר או מחרתיים,
 ורק אם אביא ראייה מאיזה מקום שלמדתי, כי צריך
 לקנות "חבר", או יעשה כבקשתי. חשבתי מעט
 ומצאתי שלש מלים המצוות לעשות כן.
 ועתה מצאו נא גם אתם את המלים האלה,
 ויתנו לכם הורכים כסף לקנות את "החבר".
 יוסף שוקסמטעליסקין (בן עשר שנים), קאזונא.

ראוי לשים לב כי המערכת נהגה בילדים נוסח מבוגרים
 והמכתבים, תמיד, הופנו למר שוקסמטעליסקין, שהיה, כזכור, בן
 עשר בעת ההיא...